

Vesna Ivanović

Putovanje Hrvatske prema Europskoj uniji¹

Dugo putovanje Hrvatske prema Europskoj uniji započelo je početkom funkcioniranja hrvatske države kao neovisnog i suverenog međunarodnog entiteta, kada se smatralo da je ulazak Hrvatske u EU samo pitanje vremena i tehnike. Podrazumijevalo se da svaka zemlja koja je prestala biti komunistička automatski postaje demokratska. O standardima i kriterijima kojima se prije toga trebala prilagoditi ili ih usvojiti nije se previše vodilo računa.

Uz predgovor, ovu knjigu sačinjava jedanaest tematskih poglavlja pod sljedećim nazivima: Uvod, Međunarodna politička ekonomija i međunarodni gospodarski odnosi, Globalno gospodarstvo i globalizacija, Politička ekonomija EU, Hrvatska i EU, Gospodarski aspekti dugog putovanja Hrvatske u EU, Koristi i troškovi ulaska Hrvatske u EU, Hrvatska i EU u kontekstu globalizacije i unilateralizma, Hrvatska i EU u kontekstu reafirmacije liberalne demokracije, Hrvatska kao činilac stabilnosti u području Jugoistočne Europe, Strategija ulaska Hrvatske u EU, nakon kojih slijedi sažetak, pogovor mr. Nevena Mimice, pojmovnik i kratice, selektivna bibliografija i bilješka o autoru.

Dva velika pada - Berlinskog zida i dvaju tornjeva Svjetskog trgovinskog centra u New Yorku, označila su početak procesa američkog unilateralizma u međunarodnim odnosima, početak njegova formaliziranja i institucionaliziranja. Teorija liberalnog internacionalizma promatra fenomen međunarodne integracije kao neodvojiv dio globalizacije, kao osnovni temelj realizacije koncepta "peace by integration" u međunarodnom sustavu sa sve većom međuovisnošću. EU je formirana upravo na teorijskim postavkama liberalnog internacionalizma i na unutarnjem i na vanjskom planu, koji je kompatibilan sa sustavom vrijednosti u svakoj od država članica, a temelji

---

¹ Mladen Staničić, Dugo putovanje Hrvatske u Europsku uniju, Zagreb, Naklada Ljevak, 2004.

---

se na liberalnoj demokraciji i ustavu pravne države. EU je od početka (za razliku od UN-a) zasnovana više na sustavu vrijednosti nego na suverenitetu država članica. Bit ukupnog razvoja i tranzicije Hrvatske je prijelaz iz društva u kojem se još uvijek osjećaju snažni ostaci socijalističkog egalitarizma, sa svim svojim dobrim i lošim stranama, u društvo liberalne demokracije u njenu punom značenju.

U drugom poglavlju ukazuje se kako su međunarodni gospodarski odnosi (MGO) relativno nov fenomen u međunarodnim odnosima i u ekonomskoj znanosti. Oni su predmet analize međunarodne političke ekonomije, kao odnosi između institucija nacionalnih gospodarstava, nacionalnih država, multilateralnih međunarodnih institucija i svjetskih gospodarskih grupacija. Riječ je o odnosima između institucija, a ne o odnosima između gospodarskih subjekata. Uz višeslojne učinke globalizacije, izdvaja se kako neki autori MGO u uvjetima globalizacije nazivaju mozaičnim gospodarstvom. Takve odnose dijele na četiri oblika: multilateralizam, minilateralizam, regionalizam i unilateralizam. Drži se kako bi zajedničko upravljanje MGO kroz uspostavljanje izgubljene ravnoteže između dva usporedna procesa globalizacije i decentralizacije (čime bi do izražaja došli povoljni učinci globalizacije i na razvijene i na nerazvijene zemlje) bio u primjeni multilateralističkog pristupa gdje je moguće, minilateralističkog i regionalnog gdje je potrebno, a unilateralistički se ostavlja kao posljednja mogućnost.

Definicija globalizacije, kao procesa povezivanja industrijskih i financijskih aktivnosti na svjetskom tržištu, a na osnovi znanstveno-tehnološke i informacijsko-komunikacijske revolucije, iznesena je u trećem poglavlju. Globalno gospodarstvo je osnova, a globalizacija nadgradnja jer je šira od gospodarskih odnosa i predstavlja kompletnost međunarodnih odnosa na višoj fazi tehnološkog razvoja zasnovanog na fleksibilnom načinu proizvodnje. U ovom se poglavlju razmatra uloga zlatnog standarda, povijesnog značenja konferencije u Bretton Woodsu (čiji je duh bio primjer uspješnog modela međunarodne suradnje), "zlatnih godina" gospodarskog razvoja i raspada sustava u osvit globalizacije. Internacionalizacija financijskih transakcija omogućila je strelovito prenošenje financijskih transakcija između najudaljenijih točaka svijeta, što je dovelo do višestrukog odvajanja financijskih od robnih tokova. Suočene s opasnošću stagnacije globalnog rasta, razvijene su zemlje rado napuštale zlatno-dolarski sustav. Razvoju na fleksibilnom načinu proizvodnje više su odgovarali fleksibilni, plutajući tečajevi. To je dogovarano na godišnjim skupštinama MMF-a i redovitim godišnjim sastancima Grupe 7 najrazvijenijih zemalja svijeta, kojima se poslije pridružila Rusija. Tipičan i konkretan primjer globalizacije je EU. Analiza procesa njena nastajanja i razvoja sa stajališta kategorijalnog aparata međunarodne političke ekonomije poslužit će kao okvir za analizu

---

koristi i troškova ulaska Hrvatske u procese globalizacije, tj. u procese međunarodnog integriranja.

Uz odobrenje statusa kandidata Hrvatskoj i zakazivanja početka pregovora Hrvatskoj o punopravnom članstvu u EU, u uobičajenu proceduru apliciranja ulaze i odgovori na 4.560 pitanja koja je Komisija prethodno predala Vladi, a na osnovi kojih ustanovljava pravo stanje u pojedinoj zemlji. Na osnovi odgovara EK zaključuje koliko je pojedina zemlja blizu ili daleko od ispunjavanja standarda *acquis communautaire*, pisanih normi, sadržanih u velikom broju različito pravno obvezujućih akata, kao i nepisanih načela pravnog poretka koja su razvijana tijekom rada europskih sudova. U izrazito razvijenoj fazi integracije (zajedničko tržište) primjenjivano je jedno od najznačajnijih načela liberalnog internacionalizma - načelo "četiri slobode": sloboda kretanja ljudi, roba, usluga i kapitala. Razlike između europskog i anglosaksonskog modela privređivanja bile su više predmet zdrave konkurencije nego ideoloških i strateških razmimoilaženja. Problemi su se počeli javljati pojavom bitnih strukturnih promjena u svjetskom gospodarstvu na osnovi znanstveno-tehnološke i informacijsko-komunikacijske revolucije. Promjene su se manifestirale na dva načina: tzv. japanskim izazovom i tzv. naftnom krizom. Dugo putovanje Hrvatske prema EU nije jednoznačno jer se EU, kao dinamički, pokretni cilj ("moving target"), neprestano u hodu mijenja, reformira i restrukturira, te se na taj način povezuje i postaje sve kompatibilnija s mnogim međunarodnim organizacijama, a posebice s NATO-om. Svoje aktivnosti usklađuju na osnovi kompatibilnih civilizacijskih vrijednosti, vrijednosti liberalne demokracije. Žele li ostvariti ciljeve gospodarskog i društvenog blagostanja u uvjetima globalne i regionalne strukture sigurnosti, i male zemlje, poput Hrvatske, morat će se i mentalno i praktički prilagođavati novim odnosima.

U petom poglavlju razmatra se odnos Hrvatske i EU. Proces globalizacije je bio preduvjet Hrvatske kao neovisnog međunarodnopravnog entiteta. Riječ je o takvom pristupu objašnjenjima raspada biše Jugoslavije i svih drugih oktroiranih komunističkih federacija koji je zasnovan na kategorijalnom aparatu međunarodne političke ekonomije. Ovaj pristup omogućava da se velike povijesne promjene ili prekretnice objasne i sa stajališta dostignuća određenih faza znanstveno-tehnološkog razvoja i informacijsko-komunikacijske revolucije. Takav pristup se razlikuje od idealističkog pristupa koji nastanak neovisne hrvatske države objašnjava jedino "hrabrošću hrvatskih muževa" i "tisućljetnom željom za vlastitom državom". Povijest je pokazala da je jedina alternativa liberalnoj demokraciji totalitarizam u raznim oblicima. EU naravno nije rješenje za sve hrvatske probleme. Usprkos postojanju raznih problema i u EU, ona je projekt koji više pruža u smislu usvajanja civilizacijskih standarda. Kako su procesi ratnog razaranja i tranzicije u

---

Hrvatskoj revitalizirali civilizacijske i moralne vrijednosti, potreban je veliki napor da one ponovno budu uspostavljene, što je značajnije od formalnog institucionalnog ulaska u Uniju.

Hrvatski strukturni gospodarski problemi zasada se neuspješno pokušavaju riješiti kombiniranjem dvaju suprotnih modela gospodarskog razvoja: monetarizma i neokeynzijanizma. Kako liberalizacija vanjske trgovine djeluje u oba pravca - izvoza i uvoza, nove članice moraju biti spremne izdržati povećenu konkurenciju roba iz mnogo razvijenijih zemalja. To ih prisiljava na racionaliziranje i promjenu strukture proizvodnje u duhu kriterija iz Kopenhagena i Maastrichta, koji zahtijevaju od novih članica da osposobe vlastita gospodarstva za pojačanu tržišnu konkurenciju. Iako je, statistički gledano, Hrvatska postigla neke makroekonomske pretpostavke za pozitivno uključivanje u globalne gospodarske tijekove - ako se ne uključi u EU, nema apsolutno nikakve šanse da riješi strukturne gospodarske probleme, bez obzira na to koji model makroekonomske stabilizacije ili gospodarskog razvoja primjenjuje. Hrvatski strukturni gospodarski problemi su rješivi tek u sklopu odnosa s EU, odnosno u uvjetima uključivanja u globalne gospodarske tijekove.

Dobivanje statusa kandidata otvara vrata pretpristupnih fondova. Sredstva fonda SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) namijenjena su ublažavanju posljedica razlika u državnim potporama u državama EU za poljoprivrednike. Sredstva fonda ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-accession) namijenjena su pomoći u izgradnji prometne i infrastrukture za zaštitu okoliša u zemljama kandidatkinjama. Ako bi Hrvatska bila u stanju poštovati proceduru i sa svoje strane učiniti sve da prihvati standarde i kriterije EU izražene u 31 poglavlju *acquisa* - kodeksa liberalne demokracije - mogao bi se ostvariti cilj njena ulaska u punopravno članstvo između 2008. i 2010. godine. Prema najpovoljnijem hodogramu 2009. godine građani Hrvatske bi glasali na izborima za Europski parlament.

U osmom poglavlju, razmatrajući implikacije euroatlanskih napetosti, autor ukazuje da EU mora postati politički i gospodarski znatno snažnija, ubrzavajući procese koji su već započeli. Tu je u prvom redu riječ o procesu formiranja zajedničke vanjske politike. S tim mora biti povezan i proces zajedničke sigurnosne politike, jer nove prijetnje ne potječu od nekih stranih država, nego od procesa koji se odvijaju unutar samih država članica EU. Sigurnost znači da treba razvijati procese koji povezuju civilizacijske vrijednosti liberalne demokracije s unutarnjom sigurnošću svake pojedine zemlje. To se ne odnosi samo na dosadašnje članice EU nego i nove, uključivo i one u subregiji jugoistočne Europe. Uspostavljanje dugoročne zone sigurnosti u ovoj regiji pretpostavka je globalne sigurnosti.

Sagledavajući odnos Hrvatske i EU u kontekstu reafirmacije liberalne demokracije, izdvaja se kako niti liberalna demokracija, niti njezina dva međunarodna aspekta - proces međunarodnog integriranja i proces formiranja sustava kolektivne sigurnosti utjelovljen u NATO - nisu rješenje za sve probleme i za sva vremena. No, trenutačno je to najbolje ili najmanje loše rješenje koje je u svojem društveno-gospodarskom organiziranju čovječanstvo pronašlo. Ono je i najbolja osnova za pronalaženje još boljih i još humanijih rješenja. Alternativni modeli, staljinistički komunizam i fašizam, to nisu uspjeli i zato su propali, ostavivši za sobom milijune žrtava, zbog čega su izgubili i političku i moralnu legitimnost. Hrvatska je na vrlo grub način iskusila posljedice primjene oba ta modela. Osim toga, Hrvatska je posljednjih 15 godina prolazila kroz dva bolna procesa - kroz oružanu borbu protiv vanjske agresije i kroz proces tranzicije. Oba ta procesa dovela su do drastičnih promjena u hrvatskom mentalnom sklopu - revitalizacijom svih moralnih i ljudskih vrijednosti. Sve u svemu, treba se opet početi ponašati prema civilizacijskim standardima i kriterijima. Za unutarnju političku stabilnost bitna je funkcionalna suradnja koja je pak osnova za povećanu uzajamnu suradnju kao mehanizma učvršćivanja stabilnosti u subregiji. Politički rivaliteti i interesi ne rješavaju se više na bojnim poljima, uništavanjem materijalnih vrijednosti, nego u proizvodnji bogatstva putem gospodarskog natjecanja i konkurencije.

U desetom poglavlju ukazano je na Hrvatsku kao činioca stabilnosti u jugoistočnoj Europi u kontekstu obrane od nekonvencionalnih sigurnosnih prijetnji, te odnosima: Hrvatske i Srbije i Crne Gore, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, Hrvatske i nelegitimnog euroskepticizma. Zaključeno je da ako zemlja nije u stanju primjereno razvijati demokraciju, ako u njoj čak raste otpor prema demokraciji, onda takva država ne može biti subjekt, nego objekt regionalnog sustava sigurnosti, kao i da bez stabilne jugoistočne Europe nema stabilne ni EU.

Strategija ulaska Hrvatske u EU razmatra okvir suradnje predviđen SSP-om, te zasebno gospodarski (makroekonomska politika i kriteriji iz Maastrichta, monetarna politika, fiskalna politika, investicijska politika, politika znanstveno-tehnološkog razvoja, industrijska politika, privatizacija, politika razvoja MSP, te politika regionalnog razvoja) i zakonodavni okvir (organizacija državne uprave u uvjetima prilagodbe, ocjena usklađenosti, izrada zakonodavnih prijedloga, analize učinaka RIA - Regulatory Impact Assessment, te provođenje pravnih prilagodbi).

U sažetku se izdvaja da proces tranzicije uspješno završava uključivanjem u punopravno članstvo EU. Kako je transformacija od komandnoga na tržišno gospodarstvo u biti procesa tranzicije, a kako je EU paradigma liberalne demokracije s tržišnim gospodarstvom kao jednim od najznačajnijih

---

elemenata, svaka zemlja koja je dosegla tu razinu organiziranja društveno-političkog sustava kvalificirana je za ulazak u EU. Novu paradigmu međunarodnih odnosa karakterizira sve jasnije globalni sukob liberalizma i fundamentalizama raznih vrsta, koji je u jezgri svih pojavnih oblika današnjih političkih, ali i oružanih konflikata. Nije riječ o sukobu između primjerice kršćanske ili islamske civilizacije, ili između protestantske ili katoličke, nego između fundamentalizma, kojeg ima u svim civilizacijama, i liberalizma, koji je također prisutan u svima njima. U globalnim izazovima 21. stoljeća Hrvatska će nakon ulaska u punopravno članstvo EU imati svoj dio posla koji će se najprije sastojati u promicanju sigurnosne zone stabilnosti na području jugoistočne Europe. Da bi na tom području mogla što učinkovitije i iskreno djelovati, Hrvatska će se morati unutar sebe - a uz pomoć EU - suočiti s vlastitim frustracijama u odnosima između liberalizma i antiliberalizma, između globalizma i antiamerikanizma, između ksenofobije i prihvaćanja nove paradigme suvereniteta - na gospodarskom, političkom i kulturnom planu.

U pogovoru mr. sc. Nevena Mimice izdvojeno je da je ova knjiga ozbiljan pregled povijesne europske vokacije Hrvatske i hrvatskih građana i naše pripadnosti europskom civilizacijskom krugu.

Mladen Staničić u knjizi “Dugo putovanje Hrvatske u Europsku uniju” koncizno razmatra komplicirani hrvatski put u EU. Primjenjujući metodologiju analize, koja se zasniva na kategorijalnom aparatu međunarodne političke ekonomije, Staničić objašnjava gospodarsko-političke aspekte dugog putovanja Hrvatske u EU. O posebnosti ovoga procesa dovoljno govori činjenica kako se Hrvatska na putu u globalizaciju preko EU prilagođava kriterijima i standardima EU, prilagođava i kriterijima i standardima globalizacije, odnosno kriterijima i standardima liberalne demokracije. Hrvatska sada aplicira za jednu EU, a kada postane njezin punopravni član naći će se u društvu koje će djelovati po značajno izmijenjenim kriterijima koji već jesu ili će tek biti određeni reformama integracije. U cilju jasnog sagledavanja procesa gospodarske i političke tranzicije, knjigu Mladena Staničića “Dugo putovanje Hrvatske u Europsku uniju” dragocjeno je predstaviti kako u bosanskohercegovačkim znanstvenoistraživačkim krugovima tako i u znanstvenoistraživačkim krugovima regije jugoistočne Europe.